

### 03. 02. Český jazyk

Milí šestáci,

máme před sebou opět hodinu literatury. Dnes si budeme povídat o novém literárním druhu – BALADĚ. Přečtěte si prosím následující úryvek (jako e-kniha je dostupný i s ilustracemi zde:

[https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/44/25/15/toman\\_a\\_lesni\\_panna.pdf](https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/44/25/15/toman_a_lesni_panna.pdf) ).

Poté odpovězte na otázky a odpovědi mi napište jako zprávu v Teams.

Přeji příjemnou četbu.

#### **František Ladislav ČELAKOVSKÝ (1799 – 1852),**

přední autor českého národního obrození. Vyslovoval myšlenku slovanské vzájemnosti. Jeho tvorba měla blízko k lidové slovesnosti. Čelakovský byl především básníkem. Jeho *poezie* je zpěvná, idylická – má být ohlasem poezie lidové. Čelakovský pracoval jako vychovatel, redaktor, později se stal profesorem slavistiky ve Vratislavi. Nakonec se vrátil zpět do Prahy. Z jeho tvorby jsou nejznámější básnické sbírky *Ohlas písní ruských* (1829) a *Ohlas písní českých* (1839). Z této druhé básnické sbírky jsou také naše ukázky v učebnici. Ve sbírce je vyjádřen ráz českého lidového života i českých pověstí; převažuje *lyrika* a *satira*.

## František Ladislav Čelakovský: Toman a lesní panna

Večer před svatým Janem  
mluví sestra s Tomanem:  
„Kam pojedíš, bratře milý,  
v této pozdní na noc chvíli  
na koníčku sedlaném,  
čistě vyšperkovaném?“

„Do Podhájí k myslivci  
musím ke své děvčici;  
znenadání nemám stání,  
zas mě čekej o svítání.  
Dej, sestřičko, dej novou  
košiličku kmentovou,  
kamizolku růžovou.“

Jiskra padla pod koníčkem,  
sestra volá za bratříčkem:  
„Slyš, Tománku, radu mou,  
nedávej se doubravou:  
objeď dolem k Svaté hoře,  
ať nemám po tobě hoře,  
dej se raděj v zápolí,  
ať mě srdce nebolí.“

Nejel Toman doubravou,  
dal se cestičkou pravou;  
a v Podhájí u myslivce  
nový domek jedna svíce,  
hostí mnoho pospolu,  
jizba plna hovorů.

Smutkem Toman obklopen  
patří s koně do oken:  
děvče láskou jen rozplývá,  
na ženicha se usmívá;  
otec jedná námluvy,

matka hledí obsluhy.  
Jedli, pili, rozprávěli,  
dobrou vůli spolu měli,  
žádný na to nic nedbal,  
kůň že venku zařehal,  
a mládenec zavzdychal.

Panna jenom snoubená  
najednou se zarděla;  
svědomí ji přece tlačí,

šeptá cosi sestře mladší.  
Sestřička od večere

vyšla rychle za dvěře:  
„Na věky se, Tomane,  
milá s tebou rozstane,  
jinému se dostane.  
Najezdil jsi se k nám dosti,  
dnes tu máme bližší hosti,  
hledej sobě jinde štěstí.“

Toman koněm zatočil,  
v širé pole poskočil,  
zaťal zuby, smračil čelo,  
kolem všecko neveselo.  
Půlnoc byla, měsíc zašel,  
sotva jezdec cestu našel;  
prudce hned, pak loudavě  
ubíral se k doubravě.  
„Všecky krásné hvězdičky  
ze tmy jsou se prosypaly,  
proč vy, moje mladé dni,  
ve tmách jste se zasypaly!“

Jede, jede doubravou,  
les šumí mu nad hlavou,  
větrík chladný z noci fouká,  
nad ouvalem sova houká;  
koník blýská očima,  
koník stříhá ušima.

Cupy dupy z houštiny  
letí jelen v mejtiny,  
na jelínku podkasaná  
sedí sobě Lesní panna;  
šaty půl má zelené,  
půl kadeřmi černěné,  
a ze svatojanských broučků  
svítí pásek na kloboučku.

Tříkrát kolem jak střela  
v běhu koně objela,  
pak Tomanovi po boku  
vyrovnává v plavném skoku:  
„Švarný hochu, nezoufej,  
bujným větrům žalost dej,  
jedna-li tě opustila,  
nahradí to stokrát jiná.  
Švarný hochu, nezoufej,  
bujným větrům žalost dej!“  
To když sladce zpívala,  
v oči se mu dívala  
Lesní panna na jelenu,  
Toman cítí v srdci změnu.

Jedou, jedou pospolu  
měkkým mechem do dolu,  
panna Tomanu po boku  
vyrovnává v plavném skoku:  
„Švarný hochu, skloň se, skloň,  
jenom dále se mnou hoň;  
líbí-li se ti mé líce,  
dám radostí na tisíce.

Švarný hochu, skloň se, skloň,  
jenom dále se mnou hoň!“  
To kdy panna zpívala,  
za ruku ho ujala;  
Tomanovi rozkoš proudem  
prolila se každým oudem.

Jedou, jedou dál a dál  
podle řeky, podle skal,  
panna Tomanu po boku  
vyrovnává v plavném skoku:  
„Švarný hochu, můj jsi, můj!  
K mému bytu se mnou pluj;  
světla denního v mém domě  
věčně nezachce se tobě.  
Švarný hochu, můj jsi, můj  
k mému bytu se mnou pluj!“

To kdy panna zpívala,  
v ústa jezdce líbala,  
v náručí ho objala.  
Tomanovi srdce plesá,  
uzdu pouští, s koně klesá  
pod skalami prostřed lesa.

Slunce vyšlo nad horu,  
skáče koník do dvoru,  
smutně hrabe podkovou,  
řehce zprávu nedobrou.  
Sestra k oknu přiskočila,  
a rukama zalomila  
„Bratře můj, bratříčku můj,  
kde skonál jsi život svůj!“

## OTÁZKY:

1. Převyprávějte stručně děj ukázky.
2. Jedná se o lyrický, epický nebo lyrickoepický žánr (básník líčí nějaký děj, ale zároveň vyjadřuje i své pocity)?
3. Je tato balada psaná veršem, nebo jde o prózu?
4. Jak na vás báseň působí? Jaké máte při jejím čtení pocity?
5. Vysvětlete, co znamenají tato slova: doubrava, hoře, oud a líce.
6. V textu najděte příklad těchto figur:  
a) epizeuxis, b) refrén a c) anafora

a) Epizeuxis: opakování slov ve verši těsně po sobě  
(Zvoní zvoní zrady zvon zrady zvon)

b) Refrén: delší část textu, která se opakuje

Bylo tu však něco těžkého co drtí  
smutek stesk a úzkost z života i smrti

*Vracel jsem se domů přes most Legii  
zpívaje si v duchu malou árii  
píják světel nočních bárek na Vltavě  
z hradčanského domu bilo dvanáct právě  
půlnoc smrti hvězda mého obzoru  
v této vlahé noci z konce únoru*

Bylo tu však něco těžkého co drtí  
smutek stesk a úzkost z života i smrti

c) Anafora: opakování slova nebo více slov na začátku dvou  
a více po sobě jdoucích veršů

(**Poid'** si proň, ty Polednice,  
**poid'**, vem si ho, zlostníka!)